

บทความวิชาการ

อธิปไตยธรรม 7 : สันติภาพสู่สังคมไทย

พระครูปลัดไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ)¹

บทคัดย่อ

การแปลกแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย แม้จะมีความเห็นต่างกันของแต่ละฝ่าย ซึ่งต่างก็มีเหตุผลทางความคิดที่ต่างกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเหตุผลที่ต่างกันของอีกฝ่ายไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามหาเหตุผลที่ดีของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนคำพูดให้ดูมีน้ำหนัก เพื่อให้อีกฝ่ายยอมรับในความคิดของตน และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกิดข้อขัดแย้งที่รุนแรง การนำหลักอปริหานิยธรรม 7 ทางพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเข้ามาใช้เป็นแนวทางร่วมยุคสมัย น่าจะเป็นวิธีการเพื่อหาทางออกที่ดีในสังคมไทยที่มีสถาบันหลักคือศาสนา นำมาใช้เป็นตัวช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคมไทยให้เกิดสันติสุขลดปัญหาข้อขัดแย้ง ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา ให้เกิดความรักสามัคคี

บทนำ

ความจริงของธรรมชาติที่เป็นสิ่งที่ไม่อาจขัดแย้งหรือเปลี่ยนแปลงได้ รวมถึงวิธีการแสวงหาความจริงนั้นๆ ซึ่งในศาสนาสากลมองว่าทุกศาสนานั้นมีแก่นกิด และเป้าหมาย

ปลายทางเป็นสิ่งเดียวกันว่านิพพานของศาสนาพุทธ พระเยซูของศาสนาคริสต์และพระอัลเลาะห์ของศาสนาอิสลาม นั้นเป็นความจริงอันเดียวกัน และมีเป้าหมายคือความสุขอันเป็นอนันตกาลเหมือนกัน อีกทั้งเราทั้งหลายยังอยู่ในโลก ซึ่งเป็นบ้านหลังเดียวกัน จึงไม่มีเหตุอันใดที่เราจะต้องมาทะเลาะกันเหมือนดังทุกวันนี้ (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2554) สังคมไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาทางการเมืองที่เป็นชนวนเหตุของความขัดแย้งอันนำมาสู่ความแตกแยกทางการเมือง ลุกลามไปสู่การแบ่งกลุ่มแบ่งชนชั้นพรรคพวก สาเหตุประการหนึ่งที่สำคัญที่นำมาซึ่งความขัดแย้งที่เป็นปรีภัยกับสันติภาพโดยสิ้นเชิงคือทัศนคติที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลที่เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง นักวิชาการ หรือนักทฤษฎีด้านการนิยามความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “สันติภาพ” ที่แตกต่างกันตามองค์ความรู้ของแต่ละคน

ฉะนั้นจึงมีประเด็นว่า เมื่อสันติภาพอันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังไว้ในอนาคตแตกต่างกัน แนวทางในการเดินทางสู่สันติภาพย่อมต้องแตกต่างกันเป็นปกติวิสัยจึง

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เป็นข้อสังเกตประการหนึ่งว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้อย่างไรเมื่อทัศนคติอันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพนั้น แตกต่างกันในแต่ละบุคคล มีลักษณะเป็นอัตตวิสัยแปรผันเปลี่ยนแปลงตามบุคคล มิได้ยึดภาวะวิสัยเป็นที่ตั้งแห่งผลประโยชน์ส่วนรวม หากกรณีเป็นเช่นนี้ คำว่า “สันติภาพ” ที่พยายามค้นหาหรือไฝหาก็คงไม่ต่างจากทฤษฎีทั่วไปที่นิยามอย่างไพเราะ แต่นำไปสร้างความจริงตามที่นิยามไม่ได้ เราในฐานะประชาชนพลเมืองไทยจะอย่างไรให้ “สันติภาพ” เกิดขึ้นได้จริง เพื่อความผาสุกของสังคมไทย

ความหมายของสันติภาพ

สันติภาพ (Peace) ภาษาอังกฤษ (Paix) ภาษาฝรั่งเศส (Pace) ภาษาอิตาลี (Paz) ภาษาโปรตุเกส และภาษาสเปน ซึ่งคำเหล่านี้ทั้งหมดล้วนมาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “Pax” หรือ “Paics” โดยตามความเห็นของนักประวัติศาสตร์คำว่า Pax ถือกำเนิดขึ้นในจักรวรรดิโรมัน คำๆนี้หมายถึงช่วงเวลาที่ไม่มีการสงครามหรือสงครามกลางเมือง กล่าวคือเป็นภาวะของความสงบเรียบร้อย

สันติภาพ สามารถเรียกได้ว่าเป็นสภาวะแห่งความสันติหรือไม่มีการโต้เถียงอย่างรุนแรงกันเกิดขึ้น "สันติภาพ" ใช้อธิบายการยุติแห่งความขัดแย้งอย่างใช้ความรุนแรง สันติภาพอาจหมายถึงสถานะแห่งความเงียบหรือความสุข สันติภาพสามารถนำมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความเคารพ ความยุติธรรมและความหวังดี สันติภาพอาจจะอธิบายการปลดปล่อย ความเงียบ ความ

เข้าใจในสันติภาพสามารถนำมาใช้ในทุกๆ โคนหนึ่งได้เช่นเดียวกัน ในกรณีที่มีผู้ที่ไม่ขัดแย้งกับจิตใจของตนเองแต่อย่างไรก็ตาม คำว่า “สันติภาพ” นั้นมีนักสันติภาพและนักวิชาการด้านสันติภาพได้ให้ความหมายตามทัศนะของแต่ละท่านไว้ ดังนี้

พระสันตปาปาเปาโลที่ 6 (ค.ศ.1963-1978) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึงการพัฒนา ถ้าพิจารณาตามความหมายนี้แล้ว สันติภาพหมายถึงการจัดความอยู่ดีศรีธรรมและความเหลื่อมล้ำของระดับชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจ การจัดความอิทธิพลและการไม่ไว้ใจ รวมถึงความเย่อหยิ่งซึ่งเป็นการโฆษณาชวนเชื่อเท่านั้น สิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นภาวะคุกคามต่อสันติภาพทั้งสิ้น จึงนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างมากที่นานาชาติจะได้จัดหาปัจจัยทางสังคมที่จำเป็น เช่น อาหาร การศึกษา การดูแลสุขภาพ และการจ้างงานซึ่งมีอยู่พร้อมในประเทศที่พัฒนาแล้วแต่กลับขาดแคลนในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัยสงครามและผู้อพยพที่ยากจน (บิชอปคาร์ลอส ฟิลิปเป ซิเมเนส เบโล, 2547)

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) อธิบายคำว่า “สันติภาพ” คือความสงบสุข ไม่มีความทุกข์ เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับคำว่า “วิกฤตการณ์” ที่หมายถึง ความโกลาหลวุ่นวาย ระส่ำระสาย เตือนครีอน ผิดปกติ ไม่มี ความสงบ (พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), 2531)

รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ อธิบายคำว่า “สันติภาพ” มีความหมายแตกต่างกันไปหลาย

ความหมาย บางคนใช้คำว่า สันติภาพในความหมายว่าเป็นสันติภาวะ คือภาวะที่สงบ ภาวะที่ไม่มีมีความรุนแรง เช่น ไม่มีสงคราม ไม่มีการต่อสู้ฆ่าฟันหรือเบียดเบียนกัน บางคนใช้คำว่า สันติภาพ ในความหมายของแนวทางแห่งสันติวิธี คือวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการใดๆ (รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์, 2541)

ในทัศนะของผู้เขียน สันติภาพ หมายถึง สภาวะอันสันติปราศจากการโต้แย้ง ที่รุนแรง อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาวะที่สงบสุข ซึ่งสันติภาพนั้นสามารถแบ่งออกได้ 2 ประการ คือ ประการแรกสันติภาพภายในตนเอง หมายถึงความสุขสงบภายในจิตใจของบุคคลที่ต้องอาศัยสมาธิ และปัญญาประการที่สองสันติภาพภายนอก หมายถึงความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความเคารพ ความยุติธรรมและความหวังดี สันติภาพอาจจะอธิบายการปลดปล่อย ความเจ็บ ความเข้าใจในสันติภาพสามารถนำมาใช้ในผู้คนๆ ใดคนหนึ่งได้เช่นเดียวกัน ในกรณีที่มีผู้หนึ่งไม่ขัดแย้งกับจิตใจของตนเองแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดี สันติภาพไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัวเสมอไป เนื่องจากสันติภาพในบริบทที่ต่างกันย่อมไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อม เช่น ภูมิภาค วัฒนธรรม และศาสนา เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม 7

เป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าได้สอบถามกับพระอานนท์เกี่ยวกับ “หลักการอปริหานิยธรรม” ที่ทำให้สังคมาของชาววัชชีหรือหลักการที่ร้อยรัดให้ชาววัชชีสามารถอยู่

ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะหลักการนี้หมายถึงหลักการที่ทำให้องค์กรหรือสังคมาไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อม หากกลุ่มคนต่างๆพากันประพฤติ และปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นหลักการที่จะทำให้สังคมาอยู่ร่วมกันอย่างสมัครสมาน สามัคคีปรองดองระหว่างกันและกัน (ปณฺชญา ลีลายุทธ, 2556) สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสามัคคีธรรมในอปริหานิยธรรม (ที.ม.(บาลี)10/136/69-70 และที.ม.(ไทย)10/136/82-83.) ในแง่มุมนี้ของพระองค์มุ่งเน้นที่จะย้ำเตือนทั้งวัสสการพราหมณ์ และประชาชนในแคว้นวัชชีให้ตระหนัก รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของอปริหานิยธรรมว่าเป็นหลักการที่จะนำไปสู่สันติสุขแก่มนุษย์และสังคมาที่อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างไร แม้นักคิดบางท่านอาจจะตีความว่า สื่อสารของพระพุทธเจ้าในลักษณะดังกล่าวได้เปิดช่องทางให้วัสสการพราหมณ์ได้มีโอกาสและเห็นช่องทางที่จะยึดเมืองวัชชีตามความต้องการของพระเจ้าอชาตศัตรูก็ตาม แต่หากมองในอีกมุมหนึ่งจะพบว่า พระพุทธเจ้าพยายามจะสื่อสารให้เห็นถึงความสำคัญของสามัคคีธรรม ตามแนวของอปริหานิยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระองค์ได้อาศัยตัวอย่างของชาววัชชีที่ปฏิบัติตามครรลองของอปริหานิยธรรมให้พระสงฆ์ ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ได้ปฏิบัติตนตามแนวของอปริหานิยธรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งมีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับอปริหานิยธรรม 7 ในส่วนที่เกี่ยวข้องไว้โดยสังเขป ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายเสริมความว่า อปรีหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 อย่าง ที่ตรัสสำหรับภิกษุ (ภิกษุอปรีหานิยธรรม) จะยกมาแสดงหมวดหนึ่ง ดังนี้

- 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
- 2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
- 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
- 4) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
- 5) ไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น
- 6) ยินดีในเสนาสนะป่า
- 7) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข (พระพรหมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อปรีหานิยธรรม คือธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญอย่างเดียว ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่มนุษย์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รู้จักประยุกต์ใช้ธรรมะในทางการเมืองการปกครอง เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ และเกิดความสามัคคีในสังคมสืบไป

การปกครองทุกระดับไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอาณาจักร หรือฝ่ายศาสนจักร หากมีคุณธรรม 7 ข้อ ที่ชื่อว่า อปรีหานิยธรรม แล้ว ก็จะมีแต่ความเจริญ มีความสามัคคี เป็นปึกแผ่นแน่นหนา ศัตรูไม่สามารถทำลายได้ ถ้าเราจะส่งเสริมให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคง เกิดเป็นคุณประโยชน์ใหญ่หลวงต่อชาติบ้านเมือง ควรพร้อมเพรียงกันยึดแนวหลักอปรีหานิยธรรม 7 ประการ หากสามารถปฏิบัติได้โดยพร้อมเพรียงกันแล้ว การเมืองจะกลายเป็นการเมืองบริสุทธิ์ แก้ปัญหาของชาติได้สำเร็จ เป็นแบบอย่างการเมืองดีเด่นที่โลกจะชื่นชมยินดีมาก อปรีหานิยธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย

1. หมั่นประชุมกันเป็นประจำ เพราะการประชุมกันบ่อยๆ เป็นการระดมมันสมอง รวมทั้งความสามารถที่ทุกคนมี นำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่งเสริมพัฒนาหมู่คณะ ให้มีความเจริญในด้านต่างๆ
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี
3. ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถือระเบียบข้อบังคับเพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน และเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ
4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ เชื่อฟังคำสอนของท่าน ความเป็นผู้ใหญ่กับความเป็นผู้น้อย เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่

ออก เพราะการปกครอง การบริหาร จำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม หน้าที่ปกครอง หน้าที่สั่งการ เป็นต้น เป็นเรื่องที่ใหญ่หรือ ผู้นำจำต้องปฏิบัติ

5. ไม่ลุแก่อำนาจความอยากความเห็นแก่ตัว ถ้าใครปฏิบัติได้ดั่งนี้ย่อมทำให้สังคมมีระเบียบวินัยดีขึ้น สามารถดำรงรักษาสິงที่มีคุณค่าของสังคมไว้ได้ยั่งยืน จะไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านเศรษฐกิจ และการปกครอง เป็นต้น

6. รักสันติภาพ ชัดเกลาคใจอยู่เสมอ แสดงถึงความเป็นผู้มีนิสัยดี พร้อมทั้งจะปฏิบัติดีโดยไม่ประมาท การที่สมาชิกของสังคมเป็นคนดี ย่อมเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรี เป็นเรื่องยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติภารกิจได้ดี

7. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี เลือกคนดี มีความสามารถเข้ามา เป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะของตน

คุณธรรมแต่ละข้อเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารปกครอง และทำให้เกิดความสุขความเจริญในหลายๆ ด้าน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ทำให้เกิดความสุข"

พระเมธีรัตนดิลก (จรรยา ชินวโธ) ได้กล่าวถึง อปทานิยธรรม คือธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญอย่างเดียว ไม่นำไปสู่ความเสื่อมเลย พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาปริณีพพานสูตร แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ราชอปทานิยธรรม หรือวัชชือปทานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับกษัตริย์แห่งแคว้นวัชชี่ซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรม และภิกษุ

อปทานิยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับภิกษุธรรมสำคัญ 2 หมวดนี้ ตรัสเนื่องจากทรงปรารถนาพระดำริของพระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธ จะทำสงครามกับแคว้นวัชชี่ได้ ทรงส่งวัสสการพราหมณ์มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์ เพื่อขอทราบความเห็นของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับการทำสงครามกับแคว้นวัชชี่ ขณะที่วัสสการพราหมณ์เฝ้าอยู่นั้น พระพุทธเจ้าตรัสถามพระอานนท์ว่า พวกเจ้าวัชชี่ยังปฏิบัติตามอปทานิยธรรมที่พระองค์ทรงแสดงไว้แก่พวกเจ้าวัชชี่ ที่สารันทพเจดีย์ เขตกรุงเวสาลีอยู่หรือไม่ พระอานนท์กราบทูลว่า พวกเจ้าวัชชี่ยังปฏิบัติอยู่ จึงตรัสว่า พวกเจ้าวัชชี่จะมีความเจริญอย่างเดียวกันนั้น ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเขาจะปฏิบัติตามอปทานิยธรรม 7 ประการนั้น (พระเมธีรัตนดิลก (จรรยา ชินวโธ), 2542).

วัชชือปทานิยธรรมนั้นมี 7 ประการสรุปได้ ดังนี้

1) ประชุมกันเป็นประจำ ประชุมกันบ่อยครั้ง

2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำหน้าที่ของชาววัชชี่

3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่มีบัญญัติไว้ แล้วถือปฏิบัติตามวัชชี่ธรรมที่วางไว้เดิม

4) สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชี่ ผู้สูงวัยและเชื้อถือถ้อยคำของท่านเหล่านั้น ว่าควรรับฟัง

5) ไม่ข่มเหง นุคคร่า ขึ้นใจ กุลสตรี

หรือกฤตุมารี เอามาสมสู่ตามอำเภอใจ

6) สักการะ เคารพ นับถือ บูชา เจดีย์ (คือ ปุชนียวัตถุ ปุชนียสถาน และอนุสาวรีย์ ฯลฯ) ในแคว้นวัชชีไม่ละเลยปล่อยให้การบูชาที่ถูกต้อง ที่เคยทำ ต่อเจดีย์เหล่านั้นเสื่อมสิ้นไป

7) ให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน พระอรหันต์ทั้งหลาย ด้วยความมุ่งหวังให้พระอรหันต์ที่ยังไม่มา ให้มาสู่แคว้นของตน

วัสสการพราหมณ์ ได้ฟังก็เห็นว่าเป็นจริงตามที่พระพุทธเจ้าตรัสและกราบทูลว่า หากพวกเจ้าวัชชีปฏิบัติตามวัชชีธรรมเหล่านี้ แม้เพียงข้อเดียว ก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติครบทั้ง 7 ข้อ ก็ไม่เสื่อม มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียวแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรู ไม่ควรทำสงครามกับแคว้นวัชชี แต่ควรทำไมตรีทางการทูต หรือทำลายความสามัคคีของพวกวัชชีเสียก่อนแล้วก็ทูลลากลับ

ส่วนภิกขุอุปปริทานิยธรรม มี 6 หมวด พระพุทธเจ้ารับสั่งให้พระอานนท์เรียกประชุมพระภิกษุที่พักอยู่ในกรุงราชคฤห์ให้มาประชุม แล้วตรัสตามลำดับ สรุปได้ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 มี 7 ข้อ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุพึงหวังได้ว่าจะเจริญโดยฝ่ายเดียว หากความเสื่อมมิได้ ถ้าปฏิบัติดังต่อไปนี้

- 1) หมั่นประชุมกันเสมอ ๆ
- 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจของสงฆ์
- 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว

4) สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ภิกษุผู้เป็นเถระ รัตตัญญู บวชมานานเป็นสังฆปริณายก เป็นสังฆปริณายก และถือถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

- 5) ไม่ตกอยู่ในอำนาจของตัณหา
- 6) ยินดีในเสนาสนะป่า
- 7) ตั้งสติไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลงามซึ่งยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก

หมวดที่ 2 มี 7 ข้อ สรุปได้ดังนี้

- 1) ไม่มัวหมกมุ่น ยินดี ขวนขวายอยู่แต่กับงาน (จนลืมสมณธรรม)
- 2) ไม่มัวหมกมุ่น ยินดี ขวนขวายอยู่แต่กับการพูดคุย
- 3) ไม่มัวเพลิดเพลिन ยินดี ขวนขวายอยู่แต่เรื่องการนอนหลับ
- 4) ไม่มัวหมกมุ่น ยินดี ขวนขวายอยู่แต่กับเรื่องความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
- 5) ไม่เป็นผู้ปรารถนาเลวทราม ไม่ตกอยู่ในอำนาจความใฝ่ต่ำ
- 6) ไม่คบหามิตรชั่วสหายชั่วเพื่อนชั่ว
- 7) ไม่หยุดปากเพียรเลียเพียงเพราะบรรลुकุณวิเศษเบื้องต้น

หมวดที่ 3 มี 7 ข้อ สรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) มีศรัทธา
- 2) มีhiri
- 3) มีโอดตปปะ
- 4) เป็นพหูสูต
- 5) ปรารถนาความเพียร
- 6) มีสติตั้งมั่น
- 7) มีปัญญา

หมวดที่ 4 มี 7 ข้อ ได้แก่ โขชนงค์ 7

ประการ คือ

- 1) สติสัม โขชนงค์
- 2) รัชมวิจยสัม โขชนงค์
- 3) วิริยสัม โขชนงค์
- 4) ปัสสัทธิสัม โขชนงค์
- 6) สมาธิสัม โขชนงค์
- 7) อุเบกขาสัม โขชนงค์

หมวดที่ 5 มี 7 ข้อ ได้แก่

- 1) อนิจจสัญญา (กำหนดความหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
- 2) อนัตตสัญญา (กำหนดความหมายเป็นอนัตตาแห่งธรรมทั้งปวง)
- 3) อสุกสัญญา (กำหนดความหมายไม่งามแห่งกาย)
- 4) อาทีนวิสัญญา (กำหนดหมายทุกข์โทษของร่างกายที่ต้องเจ็บไข้ได้ป่วย)
- 5) ปหานสัญญา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตก และบาปกรรมทั้งหลาย)
- 6) วิราคสัญญา (กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)
- 7) นิโรธสัญญา (กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)

หมวดที่ 6 คือ สาราณียธรรม 6 ได้แก่

- 1) ตั้งเมตตาภาวกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- 2) ตั้งเมตตาวัจกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- 3) ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- 4) แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยถูกต้องโดยที่สุคนธ์อาหารบิณฑบาตแก่เพื่อน

พรหมจารีผู้มีศีลทั้งหลาย

5) มีศีลสมบูรณ์ ไม่ถูกตำหนิ และทักท้วง เป็นไปเพื่อสามัคคีเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

6) มีอริยทักท้วงเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ในทัศนะของผู้เขียน อปรินิยธรรม 7 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ผู้ปฏิบัติธรรมนี้จะ เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายสงฆ์ ดังนี้

1) ฝ่ายบ้านเมือง

1.1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิจ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคม จะต้องมี การพบปะ ประชุม ปรีกษา หรือกัน สม่่าเสมอ เพื่อแก้ไข ปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ขอมรับในเหตุผล ที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกคนในสังคมซึ่งความเจริญ ไม่เกิด ความเสื่อมในทุกระณีเช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรีกษากัน ลูกก็จะ อบอุ่น ปัญหาถูกไปติดยาเสพติดก็จะไม่ เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงานหัวหน้ามีการ ประชุมปรีกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้งงานก็จะ ราบรื่น หากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็จะยอมรับ ในสิ่งที่เกิดขึ้น

1.2) พร้อมเพริยกันประชุม เลิก ประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ เพื่อให้เกิด ความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่ คนที่อยู่ร่วมกัน ไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะ ทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่น ในครอบครัวมี อะไรปรีกษาหรือกันก็ต้องอยู่พร้อม ๆ กัน

เพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่กำลังจะไป ด้วยความเต็มใจ

1.3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ และไม่เลิกสิ่งที่ยังได้บัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมืองจะสงบสุขได้ ทุกคนจะต้องบัญญัติ และไม่ล้มเลิก ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่ม โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่างเช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

1.4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ การเคารพ และรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อนผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟังพ่อแม่ก็จะเป็นคนดีได้ เพราะไม่มีพ่อแม่คนไหนอยาก ลูกตนเองให้ชั่ว

1.5) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติ ให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใด ๆ ผู้หญิงถูกกดขี่ข่มขืนมาก ๆ ความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

1.6) สักการะเคารพเจดีย์ หมายถึง การให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์

1.7) ให้ความสำคัญ คຸ້ມครอง อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือการคຸ້ມครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การทำบุญด้วยปัจจัย 4 เป็นต้น

2) ฝ่ายพระสงฆ์

2.1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิศัยในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกัน ไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ เช่น การทำอุโบสถสังฆกรรม

2.2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุมถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็จะต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุก ๆ ครั้ง เช่น การทำพิธีกรรมในงานมงคลนิยมใช้พระสงฆ์ 9 รูป ก็ต้องมาพร้อมกันจึงจะทำพิธีกรรมได้

2.3) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม

2.4) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ในการปกครองของพระสงฆ์ จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์ เช่น ภิกษุผู้ใหญ่สังฆมนตรี สังฆปริณายก ภิกษุทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามลำดับชั้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

2.5) ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมี อยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้น จึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

2.6) ยินดีในเสนาสนะอันควร คือ พระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรม เพื่อเผยแผ่ให้กับผู้อื่น

2.7) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณร เป็นผู้มึนศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสาขอให้อาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข คือพระสงฆ์ต้องใจกว้าง ยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม

การประยุกต์อุปทานิยธรรม 7 เพื่อสันติภาพสู่สังคมไทย

หลักอุปทานิยธรรม 7 นั้น สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพที่เรียกว่า “สันติวิธี” ในสังคมไทยได้ใน 2 องค์การ คือองค์การทางสงฆ์และองค์การทางบ้านเมือง โดยเฉพาะสังคมไทยเป็นสังคมเชิงพุทธที่มีลักษณะถ้อยที ถ้อยอาศัยกัน ผู้เขียนจึงอธิบายการประยุกต์อุปทานิยธรรม 7 เพื่อสันติภาพสู่สังคมไทยทั้ง 2 องค์การ ดังต่อไปนี้

การประยุกต์อุปทานิยธรรม 7 ในองค์การทางบ้านเมืองเพื่อสันติภาพสู่สังคมไทย

ในการปกครองบ้านเมืองที่ดี การบริหารประเทศชาติที่ดี การดำเนินกิจการด้านสังคมที่ดี หรือการจัดการในครอบครัวที่ดี ควรต้องยึดถือภาวะวิสัยเป็นที่ตั้งในการกำหนดนโยบาย หรือการดำเนินการตามนโยบายก็เป็นธรรมดาที่ต้องกระทบสิทธิขององค์กรหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใด เพราะเป็นการกำหนดนโยบายในเชิงกว้างเพื่อความเจริญของชาติบ้านเมือง ซึ่งเป็นที่มาของความขัดแย้งทั้งในด้านผลประโยชน์ และผลเสีย

จากการนั้น การที่จะแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าว หากทั้งสองฝ่ายนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่หลักอุปทานิยธรรม 7 กล่าวคือหมั่นประชุมกันเนืองนิจ เพื่อหาแนวทางแก้ไข, ทั้งสองฝ่ายพร้อมเพรียงกันประชุมเล็กประชุม, ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ และไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว ไม่ยกเลิกกระบวนการ หรือกฎเกณฑ์เพื่อตนเอง, เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี คือ การเคารพในกติกาสังคม, ไม่ข่มเหงล่วงเกิน และปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก, สักการะเคารพเจดีย์ หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกัน, ให้การอารักขา ค้ำครองอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือการค้ำครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปคือการเสียสละรู้จักการให้ หากผู้ปกครองผู้บริหาร หรือผู้นำองค์กร นำหลักธรรมดังกล่าวนี้ไปประยุกต์ใช้โดยบูรณาการเข้ากับการบริหารบ้านเมือง ย่อมเป็นการนำมาซึ่งสันติภาพในสังคมโดยแท้ การประยุกต์อุปทานิยธรรม 7 ในองค์การทางบ้านเมืองเพื่อสันติภาพสู่สังคมไทย

ในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ก็ควรต้องยึดอุปทานิยธรรม 7 ในที่นี้ก็คือภิกษุอุปทานิยธรรม 7 ในการดำเนินการด้านต่างๆ ในกิจการทางพระพุทธศาสนา หากมีข้อขัดแย้ง หรือผลกระทบใดในระหว่างหมู่สงฆ์ด้วยกันเอง หรือคณะสงฆ์กับ

บุคคลภายนอก การแก้ไขก็ทำได้โดยนำหลัก
กติกุอปรธานิชธรรม 7 มาปรับใช้กล่าวคือ
หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย ในกิจของสงฆ์ที่
ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ พร้อม
เพียรกันประชุม เลิกประชุมและทำกิจที่สงฆ์
ต้องทำการประชุมถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำ
ร่วมกัน แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่ง
กันและกัน เพื่อความสามัคคีก็จะต้องอาศัย
ความพร้อมเพียรกันทุก ๆ ครั้ง, ไม่บัญญัติใน
สิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติไม่ล้มเลิกสิ่งที่
พระองค์บัญญัติไว้ ถือว่าสิกขาบทที่
พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เปรียบเสมือน
รัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม,
เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่
ในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่
ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์, ไม่ลุ
อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์
ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้
จะต้องไม่เกิดขึ้น จึงจะเป็นที่ยกย่องของคน
ทั่วไป, ยินดีในเสนาสนะอันควรคือพระสงฆ์
ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อ
เผยแผ่ให้กับผู้อื่น, ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุ
สามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้
มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุขคือ พระสงฆ์ต้อง
ใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความ
ปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่าเพื่อสังฆมสงฆ์จะได้
ไม่เกิดความเสื่อม หากเหล่าพระสงฆ์สมาธิการ

และพระสงฆ์นำหลักธรรมดังกล่าวนี้ไป
ประยุกต์ใช้ โดยบูรณาการเข้ากับการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ ย่อมเป็นการนำมาซึ่ง
สันติภาพในคณะสงฆ์โดยแท้

สรุป

การขจัดปัญหาความขัดแย้งใน
บ้านเมือง หรือในคณะสงฆ์นั้นเป็นสิ่งที่
ดำเนินการโดยควบคู่กันไป จะทำอย่างใด
อย่างหนึ่งไม่ได้ เพราะสันติภาพนั้นต้อง
เกิดขึ้นโดยภราดรภาพเสมอกันทั้งประเทศจะ
มีสันติภาพในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมิได้ หากเป็น
เช่นนี้จึงไม่ใช่สันติภาพโดยแท้ ซึ่งหนึ่งในการ
แก้ปัญหาคความขัดแย้งคือ การหันหน้าเข้าหา
กัน สนทนากัน ร่วมกันหาแนวทางร่วมกันใน
การแก้ไขปัญหาภายใต้กรอบอันเป็นกติกา
ของสังคม ซึ่งการกระทำดังกล่าวที่แท้จริง
แล้วก็คือหลักการอันเป็นเนื้อหาสาระของอปร
ธานิชธรรม 7 นั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าในทุกๆ
ที่ที่มีความขัดแย้งให้นำเอาหลักอปรธานิช
ธรรม 7 มาบูรณาการกับความขัดแย้งดังกล่าว
ก็จะเกิดแนวทางการแก้ปัญหา โดยการเจรจา
ที่ปราศจากการใช้กำลัง หรือความรุนแรงเป็น
การแก้ปัญหาโดย “สันติวิธี” ที่นำมาซึ่ง
“สันติภาพ” โดยแท้

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บิชอปคาร์ลอส ฟิลิป ซิเมเนส เบโล. เจนจิต กสิกิจธำรง เคิร์ก เพอร์สัน และ จริญญา เทพพรบัญชากิจ (ผู้แปล). (2547). **ปาฐกถาเรื่อง การศึกษาเพื่อสันติภาพ**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัยและการศึกษานานาชาติ: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ปณัชนา ลีลายุทธ. (2556). **พระพุทธศาสนากับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติของพลเมือง**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 9 ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลกประจำปี.
- พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). (2531). **สันติภาพของโลก: คำบรรยายประจำวันเสาร์ ภาค อาสาพหุชาของ พุทธศาสนิกชน**. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีรัตนดิลก (จรรยา ชินวีโส). (2542). **เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. (2541). **สันติศึกษากับสันติภาพ**. เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ออาจง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2554, 7 มีนาคม). **ศาสนาเพื่อสันติภาพสู่เยาวชน**. สนทนาสันติภาพ (Open Forum) สันติภาพสู่ต้นกล้าเยาวชน ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ.